

NOTE LEXICOLOGICE*

Pentru nepotul LUCA, cu drag

1. BĂRIAC

1. În MDA 2001/240, este lucrat următorul cuvânt (=, întotdeauna în textul nostru, semnificant + semnificat sau, nesaussurian, formă + conținut):

„băriac sn [At: ALRT II, 14/ Pl: ~iecel/ E: nct] (Reg) 1–2 Păpușă reprezentând o femeie, care se pune în ștangă la clăia de grâu (sau la nunți)”.

2. În legătură cu acest articol lexicografic sunt necesare, mai întâi, următoarele precizări:

2.1. Forma lexicală *băriac*, lucrată ca un cuvânt independent (=, adică, în terminologie saussuriană, ca un alt semn lingvistic lexical), a fost atestată pentru prima și (informăm noi) pentru unica dată în anul 1943, când apare volumul siglat ALRT II, sau, mai exact, această formă lexicală a fost înregistrată de anchetatorul și autorul ALR II în data de „28. VIII. 1937”, când Emil Petrovici a notat textul intitulat *clacă de grâu* de la un informator din punctul de anchetă 8, reprezentând localitatea **Sveti Mihajlo** = (denumirea românească) **Simiai** din Banatul sârbesc (vezi ALRT II/13–14, dar și, pentru localitate și ancheta realizată, Petrovici 1988/368–370).

2.2. Cum volumul cuprinzând literele **A** și **B** din DA a apărut în anul 1913, s-ar părea, la o primă vedere, că în acest caz și în toate cazurile de acest gen, când, adică, informația lexicală din MDA nu se regăsește și în volumele din DA (=, desigur, redacția S. Pușcariu) apărute (integral sau parțial) până în 1949¹, ne-am afla în fața încălcării de către tinerii redactori ai MDA-ului a foarte restrictivului principiu general vizând actualizarea numai și numai din perspectiva neologismelor și a termenilor tehnico-științifici a informației lingvistice din DA și DLR (serie nouă) în reredactarea acestora ca MDA, actualizare ce privește, însă, nu numai literele **A–L**, cum rezultă din formularea principiu-lui², ci, cum poate observa oricine care știe să citească acest dicționar cel puțin

* Comunicare prezentată, într-o primă versiune, la „Zilele academice clujene”, 4 iunie 2014.

¹ Precizând că „până la data de 1 febr. 1948” erau pregătite pentru tipar și literele **D** și **E**, lucrându-se, în perioada 1942–1948, și la literele **M**, **N**, **O**, **P** (vezi, pentru ambele precizări, Pașca 1948/373).

² „MDA va include toate cuvintele și variantele înregistrate în DA și DLR, cu mențiunea că, pentru literele **A–L**, va fi nevoie de o completare a listei de cuvinte cu termeni neologici și tehnico-științifici absenți în mare parte din DA” (vezi Simion 1994/19, menționându-se, în finalul acestui

ciudad, actualizarea strict neologică și terminologică înfăptuită prin DEX³ se referă, cum vom demonstra cu o altă ocazie, și la literele (re)redactate numai ca DLR, serie nouă.

La o a doua vedere, însă, confruntând articolul sau articolele din MDA cu cel sau cele din DA ms, vom vedea că actualizarea nonrestrictivă, adică actualizarea nelimitată p r i n c i p i a l doar la neologisme, a informației lexicale din DA a fost înfăptuită nu de către redactorii MDA-ului, ci numai și numai de către redactorii clujeni și bucureșteni ai DA-ului ms în perioada 1949–1952, redactorii MDA-ului nefăcând decât să reredacteze, în maniera lexicografică a acestui dicționar, articolele din DA ms, printr-o preluare m e c a n i c ă = n e c r i t i c ă a acestora. MDA-ul, trebuie precizat și înțeles o dată pentru totdeauna, n u e s t e, din păcate, decât reredactarea fără citate, într-o anumită tehnică lexicografică și printr-o (cel puțin) s t r a n i e c o n c e p ție s e m a s i o l o g i c ă, a informației lexicologice din DA ms + D L R.

3. Revenind la articolul **băriac** vom observa, în continuare, următoarele:

3.1. Etimologia cuvântului în discuție nu este „necunoscută”, ci ea este foarte bine cunoscută încă din ALRT II, dacă redactorul articolului ar fi consultat și partea de *Note* a volumului de *Texte dialectale*, unde, la p. 321, ar fi aflat că *băriac* provine „din sârb. *barjak* «steag»”.

3.2. Tot de la p. 321 a volumului publicat de Emil Petrovici s-ar fi aflat că sensul (devenit, în MDA, sensurile **1** și **2**) exact, cel, adică, comunicat de marele nostru lingvist, originar din Banatul sârbesc, nu este cel de „păpușă reprezentând o femeie, care se pune în ștangă la clăia de grâu (sau la nunți)”, ci: „steag făcut din basmale sau fuste în chip de femeie care se purta când se făcea c l a c ă de grâu” (cu spaț. n. – I.M.).

3.3. N. Trăpcea (1964/267) atestă din Banatul românesc forma *bariac* „steag”, formă explicată tot din sb. **barjak**. Pe baza acestei atestări, forma este înregistrată și de Gămulescu 1974/84, de unde aflăm că în limba sârbă cuvântul

text, semnat de Eugen Simion în calitatea sa, la acea dată, de vicepreședinte al Academiei Române, „că aceste principii generale au fost prezentate de Institutul de Lingvistică din București”, cum rezultă și din Dănăilă 1994/399).

³ Vezi, în acest sens, și Sala 2001/VIII: „Dintre deosebiri [= dintre deosebirile existente între DA și DLR, semnalate în Dănăilă 1994/400, sub 3.4. și 3.5., – cu precizarea noastră – I.M.] rețin doar una, cea mai importantă pentru MDA. Cele cinci volume publicate de S. Pușcariu (mai ales literele *A–B*) nu sunt la fel de bogate ca cele ale noii serii (se știe că S. Pușcariu a acceptat cu prudență neologismele, iar anchetele dialectale, sursă importantă de cuvinte, erau la început). Această deosebire a făcut ca, pentru volumele din DA, să se apeleze la o serie de surse lexicografice d i n t r e care se detașează c u n o s c u t u l D E X” (cu spaț. n. – I. M.). În ceea ce ne privește, considerăm că actualizarea terminologico-științifică a DA-ului ms. (sau bază) și a DLR-ului în reredactarea, pe baza lor, a MDA-ului s-a realizat numai și numai prin DEX, recurgându-se pentru prima atestare a neologismelor neincluse în DA ms și DLR, dar prezente în MDA, și „la o serie de surse lexicografice”, care, însă, din păcate, nu depășesc anul 1952, când DA-ul, prin efortul lexicografilor clujeni (în perioada 1942–1952) și a celor bucureșteni (în perioada 1949–1952), a fost integral redactat și revizuit.

barjak „steag” < tc. **bayrak**, precizându-se că „împrumutul turcesc are în română forma *bairác*”, formă lucrată, firesc, ca un cuvânt independent în DA, p. 438, DA ms și (pe baza articolului din această variantă manuscrisă a DA-ului) în MDA 2001/204.

3.4. Formele **băriac** și **bariac**, ambele < sb. **barjak**, trebuie lucrate, în viitor, în DLR, ca alte două variante lexicale ale cuvântului **bairac**, iar acesta, desigur, cu etimologie multiplă, turcă și, pentru formele bănățene, sârbă.

2. BĂSCHIE

1. În MDA 2001/241 este reredactat următorul articol lexicografic redactat, prin actualizarea DA-ului (vezi, *supra*, nota **băriac**), de DA ms:

„**băschii** sfp [At: NOVACOVICIU, C.B. 4/E: nct] (Ban) Cuie lungi”.

2. Aflându-se, în ceea ce privește prezența sa în MDA, în aceeași situație cu a variantei lexicale **băriac**, *băschii* este pluralul lui **băschie** (pronunțat, cum indică și accentul, *băschie*), singular pentru care vezi Trâpcea 1964/267, Gămulescu 1974/87 și DSB, p. 104 și care, acest regionalism bănățean, a fost explicat din sb. (dial.) **baskija** de Trâpcea 1964/267, etimologie acceptată și de Gămulescu 1974/87, DSB, p. 105.

3. BĂTĂNEANȚ, UZDINEANȚ

1. În Mărgărit 2005/35, întâlnim următoarea notă etimologică:

„Primul dintre termenii indicați se întâlnește în graiurile românești din estul Ungariei și înseamnă «locuitor din orașul Bătania». La analiză, cuvântul se dovedește atipic, prin sunetul terminal, în raport cu locuitori dintr-o localitate, realizat în astfel de cazuri prin derivarea radicalului (= toponimicul respectiv) + *-ean* (în varianta fonetică locală): *julan* < Jula, *cenădan* < Cenad etc., pentru a ne limita doar la câteva exemplificări din lexicul comunităților românești din Ungaria. Trebuie să precizăm că în Bătania, alături de români și maghiari, locuiesc și sârbi. *Bătăneanț* reflectă rezultatul influenței exercitate de graiurile sârbești asupra graiurilor românești. În consecință, sufixul *-ean*, prin contaminare cu *-ac*, formantul corespunzător din limba sârbă, la nivelul derivatelor, se remodelează în *-eanț*: *bătăneanț*.”

În localitatea Uzdin din Voievodina [sic!] am întâlnit termenul *uzdineanț* «locuitor din...», ilustrând aceeași încrucișare de afixe sau chiar de derivate din limbile aflate în contact: *uzdinean* + *uzdinac* > *uzdineanț*”.

2. Pentru cine cunoaște existența sufixului *-eanț(u)* în unele graiuri dacoromânești, etimologia apelativelor *bătăneanț* și *uzdineanț*, întâlnite de autoarea notei etimologice de mai sus în unele graiuri dacoromânești din Ungaria și Banatul sârbesc, este, desigur, de domeniul evidenței, ele nefiind decât alte două derivate lexicale cu sufixul *-eanț* de la oiconimele Bătania și, respectiv, Uzdin.

3. În localitatea noastră natală: Toager, jud. Timiș, circulă, și astăzi, derivatul lexical *fenánț*, pl. *fenénț* =, literarizat, **feneánț**, *fenénți* < **Feni** (=, fonetic, *fen*), denumirea populației a localității învecinate *Foeni*. De asemenea, sufixul

-*eanț(u)* este prezent și în onomastica sau, mai exact, în antroponimia locală, formele derivate cu el de la unele oiconime funcționând și ca supranume colective (sau, în terminologia utilizată de noi, ca *nume de familie populare*): **Uzdi-neânțu** și (tot de la denumirea românească a unei localități din Voivodina, **Sărcia**) **Sărceânțu**, pe de o parte, iar, pe de altă parte, și ca nume de vânt: **Feneânțu** „vântul care bate dinspre...”.

4. Pentru funcțiile lexicale și/sau onomastice, aria de circulație și etimologia sufixului -(e)anț(u), absent din Pascu 1916, a se vedea: Bogrea 1921:1971/321, Petrovici 1934/351, Pașca 1934/161, Constantinescu 1963/LVI, Graur 1965/120, Goicu 1981, Pătruț 2005 și, în mod special, Dănilă 2012/93–116 (paragrafele 1, 2 și 4), o excelentă cercetare.

4. BIDIGOĂNĂ

1. Tot în Mărgărit 2005/38 avem următoarea notă etimologică:

„Cu accepțiile 1. «animal sălbatic, jivină»; 2. (fig.) «om cu rang social înalt, potentat», termenul mai sus-menționat este cunoscut din *Graiul din Vâlcele*, 56/28. Romulus Todoran nu face referiri asupra originii acestuia, despre care presupunem că a rezultat din contaminare [:] *bidiganie* «animal sălbatic, monstru», termen specific Transilvaniei, corupt, probabil, din *bâzdăganie* + *lighioană*, eventual, *bălăoană*, dacă, cumva, termenii circulă în zonă.

Bidigoană nu a fost preluat în MDA”.

2. În Todoran 1960/56, avem, însă, următorul articol lexicografic:

„**bidiganie**, *bidiganii* și *bidigăanii*, s.f. **1.** Animal sălbatic, jivină. *Măi, copile, nu te duce pân pădure că te-a prinde vo bidiganie!* **2.** Om cu rang social înalt, potentat. *Amu, de când îi bidiganie mare, nici nu să uită la noi.* [V a r.: (ad **1** și **2**) **bidigoână**, *bidigoane*, s.f.]”, precizând că varianta lexicală este lucrată și ca articol lexicografic de trimitere: „**bidigoână** s.f. vezi **bidiganie**”.

3. Comparând, acum, nota etimologică a doamnei Iulia Mărgărit cu articolul lexicografic din glosarul *m o d e l* redactat, foarte riguros, de marele nostru profesor, observăm, mai întâi, că, într-adevăr, eminentul lingvist clujean în mod *e x p l i c i t* „nu face referiri asupra originii” formei *bidigoână*; implicit, însă, face, din moment ce consideră această formă drept variantă lexicală a formei-titlu **bidiganie**, care, în Vâlcele, localitatea sa natală, nu înseamnă și „monstru”, ci doar „animal sălbatic, jivină”.

4. Pentru etimologia cuvântului **bidiganie** „(Transilvania) Animal sălbatic, monstru, ființă monstruoasă, ciudățenie [...]”; cfr. *a l ă, d i h a n i e, d ă n ă n a i e* [...]”, DA, p. 556 trimite, prin „cfr.”, la **bâzdăganie**, pe care, etimologic, îl dă cu: „Etimologia necunoscută. (Cuvântul pare a fi influențat de *dihanie* [...]; cfr. *bidiganie, bidihanie*)”. Influențată de acel „cfr. *bâzdăganie*” cu care DA-ul încheie articolul lexicografic consacrat cuvântului **bidiganie**, Iulia Mărgărit îl consideră „corupt, probabil, din *bâzdăganie*”, sugestie etimologică ac-

ceptată de DELR, p. 213, unde forma-titlu și varianta lexicală „(+ dihanie): **bidihanie**” a acestei forme-titlu sunt considerate (împreună cu formele *bățăganie*, *bizdiganie*) variante lexicale ale formei-titlu **bâzdâganie**, dispărând, astfel, articolul lexicografic independent **bidigane** din DA, p. 556 și MDA 2001/265.

5. După cum forma *bidihanie* a fost explicată de DA prin influența cuvântului *bidiganie* de cuvântul *dihanie* (vezi *supra*), considerăm că și presupunerea Iuliei Mărgărit că varianta lexicală **bidigoană** „a rezultat din contaminarea” formei-titlu „*bidiganie* + *lighioană*, eventual, *bălăoană*” poate fi acceptată dacă și numai dacă, are perfectă dreptate autoarea, „cumva termenii circulă în zonă”, precizând însă, după DA, p. 449, că **bălăoană** = **balaur** a fost atestat doar „într-o poezie populară din Săcel, în Gorj”.

6. Cunoscând, exact, conținutul real al MDA-ului (aceiași, desigur, în ambele versiuni grafice, cea în 4 volume, apărute în perioada 2001–2003, precum și cea din 2010, în 2 volume), precizarea, din finalul notei, cum că: „**bidigoană** nu a fost preluat în MDA” este, firește, total inutilă, inutilitate asupra căreia, pe larg, vom stăruii, pentru că trebuie, cu o altă ocazie, într-un text intitulat: *Note lexicografice privind utilizarea și amendarea MDA-ului*. Până atunci, însă, să observăm că precizările de genul: Termenul, cuvântul etc. X: „nu figurează în MDA”, „nu figurează în DLR și MDA”, „nu a fost înregistrat în MDA”, „nu a fost inclus în DLR și MDA”, „este necunoscut în MDA”, „nu a fost inclus în MDA”; „MDA nu a valorificat datele din *Gl. Olt.*, în cazul de față”, „MDA indică aceeași răspândire ca și DA” etc. abundă în cele patru volume publicate, până acum, în colecția „Etymologica”, ceea ce denotă, fără tăgadă, că și doamna Iulia Mărgărit nu știe că, în ceea ce privește informația lingvistică, MDA-ul, principial, nu este, repetăm (vezi, *supra*, 1., 2.2.), decât DA (=, pentru adevăr, DA ms sau bază) + DLR fără citate, dicționare actualizate, din păcate, numai și numai din perspectiva terminologiei tehnico-științifice, adică exclusiv neologic.

5. BĂRGÍNĂ =, real, BĂRGHINĂ

1. În MDA 2001/248 este reredactat următorul articol lexicografic redactat, prin actualizarea DA-ului (vezi, *supra*, notele **BĂRIAC** și **BĂSCHIE**), de DA ms:

„**bârgină** sf [At: ALRM II/I h 277/Pl: ~ne/ E: nct] (Reg) Bârnă”.

2. În ALRM II, h 277/ punctele cartografice 723 și 728, avem, însă, notată, fonetic, forma *bîrġină* (pentru care, și pluralul acesteia, vezi și ALR II, MN 114, 3765/723, 728), formă care, *l i t e r a l i z a t ă* (+, implicit, *l i t e r a r i z a t ă*), sună **bârghină** (cu accentul pe prima silabă și, desigur, cu *-ghi-* nu cu *-gi-*).

3. Așadar, **bârgină** =, în realitate, **bârghină**, formă care în MDA 2003 IV/1208 este lucrată ca variantă lexicală a formei-titlu **vârghină** (< vsl. **вѣрдина**), iar în DLR 2005/844 (optându-se ca lemn pentru forma cea mai apropiată de etimon), ca variantă lexicală a formei-titlu **vârdină** (< slavonul **тврѣдинъ**).

6. BOASCĂ

1. Articolul lexicografic:

„**boască**¹ sf [At: H IX, 88/pl.: (nob) ~aște/E: ns cf srb *vosak, -ska*] (Rar) **1** Tescovină. **2** Drojdie. **3** Resturi (ciorchini, pielețe, sâmburi) la obținerea mustului în teascuri”

din MDA 2001/285 nu este decât reredactarea, mecanică = necritică, a următorului articol lexicografic din DA, p. 587:

„**boască** s.f. *Marc.* – (Rar) Tescovină, drojdii (Olt.) DDRF. Rămășiță de cazan (Rudina, în Mehedinți) H IX, 88. Cfr. h u ș c i. – Pare a deriva din sârb. **vosak, -ska** «ceară», cfr. b o ș t i n ă”.

2. Vorbim de o reredactare necritică, deoarece forma **boască** este lucrată și ca variantă lexicală a lui **voască** în MDA 2003 IV/1294 și în DLR 2005/934.

3. În reredactarea actualizată nerestrictivă a DA-ului ca DLR, redactorul formei *boască* va trebui să redacteze doar un articol lexicografic de trimitere: **BOĂSCĂ** s.f. vezi *voască*.

7. BRITĂ

1. În MDA 2001/320 este lucrat următorul articol lexicografic:

„**brită** sf [At: ALRT II, 7/Pl: ~iți/E: nct] (Reg) Briceag”.

2. Aflându-se exact în aceeași situație cu articolul **BĂRIAC** (vezi *supra*), articolul consacrat formei *brită* a fost reredactat ca MDA după următorul articol lexicografic redactat în DA ms, articol pe care, avându-l la îndemână, îl vom reproduce integral:

„**BRITĂ** s.f. (Regional) Briceag. *Fugi spurcate, ... Nu cuprinde pulpea vacii/ Cu brițli te spintecai, Cu pușchile te pușcai.* ALRT II 7 [Pl. briți]”.

3. Articolul din MDA a fost amendat, etimologic, de distinsul și harnicul nostru etimolog Dumitru Loșonți prin redactarea și publicarea următoarei note etimologice: „**BRITĂ** (pl. *briți*) ‘briceag’ (Jdrela – Iugoslavia: ALRT II 7), lăsat în MDA cu etimologia necunoscută, este un împrumut din scr. *britva* ‘idem’” (vezi Loșonți 2007/36).

4. Articolul din DA ms, reprodus mai la deal, a fost, și el, amendat, tot sub aspect etimologic, de semnatarul prezentelor note lexicologice cu prilejul redactării inițiale și într-o primă versiune conceptual-metodologică a DELR-ului, redactare înaintată Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti”, institut care, prin acad. Marius Sala, coordona, național, acest dicționar, din care, în sfârșit, întâiul volum, cuprinzând literele **A–B**, a apărut în 2011, într-o versiune redacțională total diferită de cea inițială, la care, știut este, a lucrat și un colectiv clujean coordonat de subsemnatul. După această precizare, vom reproduce, integral, observația ce însoțea articolul *brită*. Iat-o!:

„*Observație*. Pe baza unei unice atestări din «ALRT II 7» (sursă ce reprezintă un grai rom. vorbit în Timocul sârbesc), DA ms (= DLR bază) lucrează, ca articol independent și fără etimologie, pe **brită** «briceag», de unde, evident, avem în MDA I/320 articolul **brită** cu «et. nec.». Forma *brită* = «briceag», atestată și într-un grai rom. vorbit în Banatul sârbesc (vezi ALR II, [3 971]/8), nu este, însă, decât o variantă lexicală a regionalismului (: Ban., Olt., Bucov.) **briptă** (cu var. *briptă*) < sb. *britva*, rut. *brytva* (DA; pentru *briptă*, *briptă* din Ban., Olt., vezi și Gămulescu 1974/94, s.v. *briptă*). – Vezi și DSB IV/125–126”, dicționar în care, observăm din păcate doar acum, forma *brită*, comunicată din două localități din Banatul românesc, este lucrată, bine, ca variantă lexicală a lui **briptă**, formă-titlu explicată ca provenind, în graiurile din Banat și Oltenia, din sb. **britva**, cu trimitere, pentru această etimologie, la DA, CADE, DM. Ca o observație la observația de mai sus, trebuie arătat că nota etimologică a colegului și prietenului Dumitru Loșonți nu a fost menționată numai și numai pentru că, la data redactării articolului *brită* pentru DELR, volumul siglat Loșonți 2007 nu era apărut.

5. În concluzie, *brită* = „briceag” nu este, în baza aceluiași etimon, decât o altă (pe lângă *briptă*) v a r i a n t ă l e x i c a l ă a formei-titlu **briptă**, unitate lexicală regională explicată, c o r e c t, având în vedere că ea circulă și prin Bucovina, din sb. *britva*, rut. *brytva* în DA, DA ms, DELR și, g r e ș i t, doar prin srb. *britva* în MDA 2001/320. Așadar, *brită* nefiind decât o variantă lexicală, nereținută de DELR, în locul actualului articol lexicografic independent, vom avea, desigur, în urma reredactării DA-ului ms ca DLR, un simplu articol de trimitere: **BRÍTĂ** s.f. vezi *briptă*.

8. BRIZDEALĂ

1. În MDA 2001/320 este lucrat următorul articol lexicografic:

„**brizdeală** sf [At: COMAN, GL./Pl: ~*deli*/E: nct] (Reg) 1 Perete de piatră al unei fântâni. 2 Șopron în care se păstrează căzile pentru făcut țuică”.

2. Aflându-se exact în aceeași situație lexicografică cu a articolului *brită* (vezi *supra*), articolul consacrat cuvântului *brizdeală* a fost reredactat ca MDA după următorul articol lexicografic redactat de DA ms, articol pe care, avându-l sub ochi, îl vom reproduce (iarăși) integral:

„**BRIZDEĂLĂ** s.f. 1⁰ Perete de piatră al unei fântâni. COMAN, GL. 2⁰ Șopron în care se păstrează căzile pentru făcut țuică. CHEST. II 455/243. [Pl. -*deli*]”.

3. În vederea amendării semasiologice și etimologice a cuvântului în discuție, vom reproduce, tot integral, cele două observații ce însoțeau redactarea articolului *brizdeală* pentru DELR (vezi *supra*). Iată-le!

„*Observații*:

a. Sensul **2** (= «șopron [...]») din DA ms nu se confirmă prin sursa citată: «CHEST II 455/243». În 243 (= Vicovul de Jos – Rădăuți), la întrebarea 455, avem: «Brizdeala este peretele făcut din pietre în fântână», adică exact sensul **1** (= «perete [...]») din DA ms, lucrat pe baza sursei: COMAN, GL. Chiar dacă, greșit, se indică «Vicovul de s. (Rădăuți)», articolul din COMAN, GL. este redactat pe baza informației din CHEST. II 455/243.

b. Cum în «CHEST. II 453/243» avem înregistrat și verbul: «[fântâna] se brizdește până sus», etimologia lui **brizdeală** nu mai este necunoscută (vezi MDA I/320), ci de domeniul evidenței”.

4. Amendarea semasiologică și etimologică a articolelor lexicografice din DA ms și MDA 2001/320 fiind, prin textul de sub 3, înfăptuită, încheiem precizând că în DELR cuvântul **brizdeală** nu a mai fost lucrat. De ce? Nu știm, dar, fiind vorba de un regionalism cu o unică atestare, ne vom opri, căci trebuie, obligându-ne textele siglate (de noi, desigur) Busuioc 2011 și Mărânduc 2011, cu un alt prilej, într-un text aflat (și el) în lucru, intitulat: *Note lexicografice referitoare la reredactarea ca DLR a DA-ului ms*, reredactare care, teoretic și practic, trebuie realizată, critic și riguros, prin actualizarea (= a d u c e r e a l a z i), sub toate aspectele, a informației lexicale.

9. MEDINȚI

1. Tot în Mărgărit 2005/125–126 întâlnim și următoarea notă etimologică intitulată **MEDINȚI**:

„Cuvântul apare într-o baladă din culegerea *Folclor din Câmpia Dunării*, întocmită de Gh. I. Neagu: *Dar p-o potecuță, / Plimbă-mi-se, împlimbă! / Dar cine se-implimbă? / Miu Zglombiu... / Ș-are ai lui voinici, / Toți voinici medinți!* (FOM, IV, 50/205, 207). *Medinți* figurează, fără explicație, în glosarul aferent culegerii. Situația se clarifică prin corelarea cu alt termen întâlnit într-o creație din aceeași sursă: *Plinu-i codru [și nu cadru, cum, greșit, este cules – nota n. – I.M.] de haiduci, / De tot fagu câte cincii! / Nu sunt haiduci de pe-aici / Și sânt haiduci mehedinți!* (*ibid.*, 53/231). Descendența *medinți* < *mehedinți* «mehedințeni» constă în amuțirea laringalei [h], fenomen fonetic curent în aria meridională a dacoromânei unde s-au lexicalizat variante precum *oră* «horă», *paar, par* «pahar», *zar* «zahăr» etc. (vezi *Gl. Munt.* s.v.). În același timp, reducerea corpului fonetic *mehedințeni* > *mehedinți* se explică prin necesități de versificație, cât și de muzicalitate minicontextuală: *haiduci medinți*”.

2. Și alte atestări:

2.1.a. Forma **medinți**, după informația noastră, a mai fost, până acum, atestată – din „Convorbiri literare”, XXXII, 1898, 105 – de V. Bogrea (1922:1971/446, nota 145), pe de o parte, iar, pe de altă parte, de Emil Petrovici în ancheta pentru ALR II, din punctul de anchetă 2 (= Pecenișca, orașul Băile Herculane, jud. Caraș-Severin) sub forma notată fonetic *měđinț* =, l i t e r a l i z a t, *meginț* =, l i t e r a r i z a t, **medinți**, cu sensul „numele colectiv al locuitorilor” din localitatea

bănăţeană învecinată, numită oficial Mehadia (vezi Mării *et alii* 1988–1991/ 179, s.v.), iar popular, *mēdița* =, literalizat, *Megia* =, literarizat, **Media**, formă atestată, fonetic, și de distinsul dialectolog Eugen Beltechi pentru NALR–*Banat*, punctul cartografic 1: „Uneori [jupălniceni] se duceau la târgul din Mehadia (*mēdița*)” (vezi NALR–*Banat. Date*, p. 9).

Observație. Considerăm că și forma scrisă *Miedinți* de Bogrea 1921:1971/ 304 trebuie luată tot ca o atestare a formei *medinți*. Din păcate, V. Bogrea nu ne indică și sursa formei, ortografiată cu majusculă, în următoarea redactare: „*Mehedinți* însuși (cu variantele: *Meadinți*, *Miedinți*) trebuie pus în legătură cu întreaga grupă a sufixului toponimic *-inț(i)*”, redactare total greșită prin neindicarea semnificației celor trei forme citate și a surselor lor, dar care, trebuie precizat, exclude, totuși, interpretarea lor ca denumiri ale ținutului (județului) sau (utilizând termenul promovat de Ioniță 2002/28) ale horonimului administrativ *Mehedinți*.

2.1.b. Urmărind, implicit, și evidențierea unor aspecte strict lexicografice, pentru forma **mehedinți**, vom reproduce, mai întâi, integral, articolele lexicografice din DLR și MDA.

α. În DLR 1965–1968/357, articolul arată astfel:

„**MEHEDINȚI** s.m. pl. (Învechit și regional; adesea adjectival) Mehedințeni, vezi *m e h e d i n ț e a n*; (oameni) viteji și chipeși (ZANNE, P. VI, 201, RĂDULESCU-CODIN, L. 127). *Mehedinții să rădică cu Paisie asupra lui Alixandru Vodă* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 282/9. *C-are taica șase boi. Doi îi vinde, doi oprește. Doi mi-i dă mie de zestre. Tot boi galbini și plăviți, Cum le plac la meeginți.* HODOȘ, C. 37. *Tot voinici înarmați bine, Tot voinicei mehedinți Fuge cu potera-n dinți.* RĂDULESCU-CODIN, L. 89. *Și voi să vă alegeți Tot voinici mehedinți... Cu armele-n dinți.* MATEESCU, B. 107. – Și: **meedinți** s.m. pl. – De la n. pr. **Mehedinți**”.

Observație. În citatul reprodus din „MATEESCU, B. 107” (vezi-l, în aceeași baladă, și în „Convorbiri literare”, XXXII, 1898/105, la care trimite [indicând, însă, greșit pagina, 104 și nu, corect, 105], pentru forma *medinți*, Vasile Bogrea [vezi, *supra*, 2.1.a.]), avem, însă, atestată, urmată de semnul exclamării, forma *medinți* și nu *mehedinți*: „*Tot voinici medinți* (sic) [...]”.

β. În MDA 2003/524, articolul de mai sus arată, prin reredactare, astfel:

„**mehedinți** smp [At: ZANNE, P. VI, 201/V: *mee~*/ E: **Mehedinți**] 1-2 smp, a Mehedințeni (5). 3-4 smp, a (Oameni) viteji și chipeși”.

Observații:

1) În „ZANNE, P. VI, 201” avem notate formele *Mehedințén*, *Mehedinți*, forme care la p. 733, în cadrul glosarului, sunt redată și glosate astfel:

„*Mehedințén* s.m. «habitant de Mehedinți», p. 201. – Pl. Mehedințeni”, pe de o parte, iar, pe de altă parte, „*Mehedinți*, s.m. Mehedinți (département), p. 201”.

2) Chiar dacă, în „ZANNE, P. VI, 201”, am avea atestat apelativul *mehedinți* și nu horonimul *Mehedinți*, trebuie precizat că „prima atestare a cuvântului-titlu” nu este această sursă, din 1901, cum se menționează în MDA, ci: „începutul sec. XVIII”, cum rezultă, clar, din DLR.

γ. La atestările indicate în DLR 1965–1968/357, vom adăuga și alte menționări ale formei **mehedinți**, precum: „Înțelegând cei 9 mehedinți gureși [...] (Stoica 1825–1827:1969/195, *apud* Dănilă 2012/114); „Când vedea mehedinții figura de militariu [...]” (*ibidem*/193, *apud* Dănilă 2012/114); „[...] mehedinții [*cei din Mehadia CS – nota lui S.D.*] de militărie în Țară fugiră, însă nici un an în țară, de rău cazacilor, nu putură a ședeia, ci să întoarsă să fie militari” (Stoica 1984/210, *apud* Dănilă 2012/ 45–46): „ostași *mehedinți*” (Rădulescu-Codin 1910/94, *apud* Bogrea 1922:1971/ 446, nota 145); „voinicii *mehedinți*” (Rădulescu-Codin 1986/55, *apud* Dănilă 2012/ 114) etc.

2.2. Alți semnificanți care (vezi *infra*) au același semnificat cu formele (prezentate mai sus) **medinți**, **mehedinți** și același etimon cu forma **mehedinți**:

2.2.a. Forma **mehadinți** apare la Nicolae Stoica de Hațeg: „[...] îndată să meargă mehadinții, aflând cocie cu cai, să-l încarce [...]” (Stoica 1825–1827:1969, *apud* Dănilă 2012/114): „9 inși mehadinți [...], viind la oberșteru, spusără că militari nu vor fi [...]” (*ibidem*/195, *apud* Dănilă 2012/114).

2.2.b. Pentru forma **meadinți**, vezi, *supra*, 2.1.a. *Observație*.

2.2.c. Forma **meedinți** apare la Nicolae Stoica de Hațeg: „Iară arestanții se-beșeni, domășneani, corneani și meedinți erau [...]” (Stoica 1825–1827:1969/251, *apud* Dănilă 2012/114), pe de o parte, iar, pe de altă parte, la Petrovici 1934/351: „*meedinț* «locuitor din satul Meedia, Mehadia»”.

Observație. Sub înfățișare literalizată, *meeginți*, forma literarizată **meedinți** a fost înregistrată și de Enea Hodoș (vezi, *supra*, 2.1.b. a., articolul reprodus din DLR 1965–1968/357).

3. Revenind, după acest excurs lexicologic, la nota etimologică a distinsei și harniceii noastre lexicolog, lexicograf și etimolog, vom observa următoarele:

3.1. Nici formele **medinți**, **mehedinți** (cu minusculă la inițială, căci e vorba de apelativ) și nici formele **mehadinți**, **meadinți**, **meedinți** nu înseamnă, și nu numai în atestările și contextele de mai sus, „m e h e d i n ț e n i”, adică, perifrastic, „persoane care fac parte din populația de bază a județului Mehedinți sau sunt originare de acolo” (cf. DLR 1965–1968, s.v. **mehedințeán**), cum, greșit, consideră (vezi *supra*) Iulia Mărgărit (pentru formele *medinți* și *mehedinți*) și redacțiile DLR, MDA (pentru formele *mehedinți* și *meedinți*), ci toate aceste 5 forme semnifică numai și numai „persoane care aparțin sau sunt originare din localitatea bănățeană **Mehadia**”.

3.2. Forma *medinți* nu descinde, cum greșit explică Iulia Mărgărit, din forma *mehedinți* „mehedințeni” prin „amuțirea laringalei [h]” și nici, prin căderea laringalei surde [-h-] și contractia vocalelor [-ee-], din forma *meedinți* (pentru etimologia căreia, vezi *infra*), ci, simplu, etimologic, ne aflăm în fața unui alt derivat lexical cu sufixul *-inți* de la forma **Media** reprezentând, cum am arătat, macrotoponimul popular al oiconimului oficial **Mehadia**, formă considerată de DTB, p. 38 o variantă a acestuia, explicată „prin căderea lui *h* intervocalic și prin asimilarea lui *e – a* la *e – e* și apoi *e*”.

3.3. *Mehedinți*, cea de a doua formă menționată doar în corpul notei etimologice discutate aici, nu provine, cum crede Iulia Mărgărit, din apelativul *mehedințeni* prin „reducerea corpului fonetic” din „necesități de versificație, cât și de muzicalitate minicontextuală: *haiduci medinți*” și nici: „De la n. pr. **Mehedinți**”, adică prin lexicalizarea (= apelativizarea) toponimului Mehedinți, cum consideră cele două dicționare academice precitate, ci, iarăși, ca și pentru *medinți*, etimologic, avem de-a face cu un derivat lexical cu sufixul *-inți* de la oiconimul **Mehadia**, rostit, datorită accidentului fonetic de asimilare vocalică progresivă: $e - a \rightarrow e - e$, *Mehedia*, formă menționată, după Giorge Pascu, de Bogrea 1927:1971/321: „Numele a fost explicat ca: locuitor din Mehedia (vezi Pascu, *Etimologii românești*, I, 13 sq) [...]”. Forma *Mehedia* apare și într-o sursă geografică din 1722, cum reiese din DTB, p. 35.

3.4. Forma **meedinți** a fost interpretată corect, în DLR și MDA, ca variantă lexicală a formei-titlu *mehedinți*, glosată și etimologizată greșit în cele două dicționare, cum am precizat, mai sus, sub 3.3.

3.5. Formele **mehadinți** și **meadinți** sunt, și ele, etimologic evaluate, iarăși derivate lexicale cu sufixul *-inți* de la oiconimul **Mehadia**, rostit, prin căderea lui *-h-*, și *Meadia* (formă atestată și într-un izvor geografic din 1695, cum rezultă din DTB, p. 35).

4. Ajunși la finalul notei noastre lexicologice, vom mai spune doar că pentru semantica (= funcția), geografia și etimologia sufixului *-inț(i)*, sufix care observa Vasile Bogrea (în prima sursă bibliografică pe care, în continuare, o vom indica) lipsește din Pascu 1916, a se vedea Bogrea 1921:1971/304⁴, *ibidem* 1927:1971/321, Petrovici 1934/351, *ibidem* 1943/257–263, Pașca 1934/161, Iordan 1963/428–433, Constantinescu 1963/LXI, Goicu 1981 și, iarăși în mod special, Dănilă 2012/93–116 (paragrafele 3.1.–3.7. și 4.).

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

- ALR II = *Atlasul lingvistic român*. Partea a II-a, sub conducerea lui Sextil Pușcariu, de Emil Petrovici, vol. I, Sibiu – Leipzig, 1940.
 ALRM II = *Micul Atlas lingvistic român*. Partea a II-a, sub conducerea lui Sextil Pușcariu, de Emil Petrovici, vol. I, Sibiu–Leipzig, 1940.
 ALRT II = Emil Petrovici, *Texte dialectale culese de...* Suplement la *Atlasul lingvistic român II*, Muzeul Limbii Române, Sibiu–Leipzig, 1943.
 Bogrea 1921:1971 = Vasile Bogrea, *Câteva considerații asupra toponimiei românești*, în DR, I, p. 210–219, republicat în Bogrea 1971 p. 299–305.

⁴ Tot în final, vom preciza că, în toate abrevierile de acest gen, anul din stânga semnului : indică fie prima apariție a textului citat, fie data (perioada) când textul a fost redactat, pe de o parte, iar, pe de altă parte, anul de după semnul : se referă, întotdeauna, la textul republicat, text la care, după bară oblică, trimitem prin menționarea paginii sau a paginilor.

- Bogrea 1922:1971 = Vasile Bogrea, *Cercetări de literatură populară*, în DR, II, p. 403–444, republicat în Bogrea 1971, p. 407–449.
- Bogrea 1927:1971 = Vasile Bogrea, *Contribuții onomastice*, în DR, IV₂, p. 857–873, republicat în Bogrea 1971, p. 316–329.
- Bogrea 1971 = Vasile Bogrea, *Pagini istorico-filologice*. Cu o prefață de acad. Constantin Daicoviciu. Ediție îngrijită, studiu introductiv și indice de Mircea Borcilă și Ion Mării, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1971.
- Busuioc 2011 = Monica Busuioc, *Considerații generale asupra variantelor din Dicționarul limbii române*, în *Studii de dialectologie, istoria limbii și onomastică. Omagiu domnului Teofil Teaha*. Coordonare: Maria Marin, Daniela Răuțu, București, Editura Academiei Române, 2011.
- CADE = I.-Aurel Candrea, Gh. Adamescu, *Dicționarul enciclopedic ilustrat*. Partea I. *Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi*, de I.-Aurel Candrea. Partea II. *Dicționarul istoric și geografic universal*, de Gh. Adamescu, București, Editura Cartea Românească, 1931.
- Constantinescu 1963 = N. A. Constantinescu, *Dicționar onomastic românesc*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1963.
- DA = Academia Română, *Dicționarul limbii române*. Sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Tomul I. Partea I. A–B, București, 1913.
- Dănăilă 1994 = Ion Dănăilă, *De ce este nevoie de un MDA*, în LR, XLIII, nr. 9–10, p. 397–406.
- Dănilă 2012 = Simion Dănilă, *Două sufixe onomastice: -(e)anț(u) și -inț(i)*, în idem, *Sub fascinația lingvisticii bănățene*, Timișoara, Editura Eurostampa, 2012, p. 93–116.
- DELR = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan–Al. Rosetti”, *Dicționarul etimologic al limbii române*, vol. I. A–B, București, Editura Academiei Române, 2011.
- DEX = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, *Dicționarul explicativ al limbii române*, ed. II, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996.
- DLR 1965–1968, 2005 = Academia Republicii Socialiste România, *Dicționarul limbii române (DLR)*, serie nouă, tomul VI, litera M, București, Editura Academiei R.S.R., 1965–1968; tomul XIII, partea a 3-a, litera V, literele W, X, Y, București, Editura Academiei Române, 2005.
- DM = *Dicționarul limbii române moderne*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958.
- DR = „Dacoromania”, Cluj-Napoca, I–XI, 1921–1948.
- DSB = *Dicționarul subdialectului bănățean*, vol. III, IV, Timișoara, Universitatea din Timișoara, 1987, 1988.
- DTB = Vasile Frățilă, Viorica Goicu, Rodica Suflețel, *Dicționarul toponimic al Banatului*, vol. VI, M–N, Timișoara, 1989.
- Gămuțescu 1974 = Dorin Gămuțescu, *Elemente(le) de origine sârbocroată ale vocabularului dacoroman*, București–Pančevo, Editura Academiei Republicii Socialiste România–Novinsko preduzeće „Libertatea”, 1974.
- Goicu 1981 = Viorica Goicu, *Sufixul -eanț(u) în Banat*, în AUT, XIX, p. 158–162.
- Graur 1965 = Al. Graur, *Nume de persoane*, București, Editura Științifică, 1965.
- Ioniță 2002 = Vasile Ioniță, *Contribuții lingvistice. Onomastică. Lexicologie*, vol. 1, Timișoara, Editura Eurostampa, 2002.
- Iordan 1963 = Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, București, Editura Academiei R.P.R., 1963.
- Loșonți 2007 = Dumitru Loșonți, *Certitudini și ipoteze etimologice*, București, Editura Academiei Române, 2007.
- Mărănduc 2011 = Cătălina Mărănduc, *Regionalismele în dicționarele academice (DA și DLR)*, în *Studia linguistica et philologica. Omagiu Profesorului Nicolae Saramandu la 70 de ani*. Editor: Manuela Nevaci, București, Editura Universității din București, 2011.

- Mărgărit 2005 = Iulia Mărgărit, *Ipoteze și sugestii etimologice. Note și articole*, București, Editura Academiei Române, 2005.
- Mărgărit 2007 = Iulia Mărgărit, *Comentarii etimologice și semantice. Note și articole*, București, Editura Academiei Române, 2007.
- Mării *et alii* 1988–1991 = *Material onomastic din Atlasul lingvistic român II*, cules de Emil Petrovici și publicat de Doina Grecu, I. Mării, Rodica Orza, în ALIR, t. XXXII, A. Lingvistică, p. 163–194.
- MDA 2001; 2003 = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan(–Al. Rosetti)”, *Micul dicționar academic*, vol. I. A–C; vol. III. I–Pr, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001, 2003.
- NALR–Banat. *Date.* = *Noul Atlas lingvistic român, pe regiuni. Banat. Date despre localități și informatori*, de Eugen Beltechi, Ioan Faiciuc, Nicolae Mocanu, sub conducerea lui Petru Neiescu, București, Editura Academiei R.S.R., 1980.
- Pascu 1916 = Dr. G. Pascu, *Sufixele românești*, București, Edițiunea Academiei Române, 1916.
- Pașca 1934 = Ștefan Pașca, *Sufixe care indică apartenența locală*, în DR, VII, p. 154–163.
- Pașca 1948 = Șt.[efan] P.[așca], *Raport*, în DR, XI, Cluj.
- Pașca 1951 = Ștefan Pașca, *Institutul de Lingvistică din Cluj*, în „Studii și cercetări științifice”, Cluj, II, 1951, nr. 1–2.
- Pătruț 2005 = Ioan Pătruț, *Studii de onomastică românească*. Ediție îngrijită, postfață și indice de Eugen Pavel, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2005.
- Petrovici 1934 = E. Petrovici, [Recenzie la:] P. Skok, *Leksikologičke studie. 4. Slovenec*, în DR, VII, p. 350–351.
- Petrovici 1943 = E. Petrovici, *Daco-slava*, în DR, X₂, p. 233–277.
- Petrovici 1988 = Emil Petrovici, *Atlasul lingvistic român II. Introducere*, vol. redactat de Doina Grecu, I. Mării, Rodica Orza, coordonator I. Mării, Cluj-Napoca, Universitatea din Cluj-Napoca, Institutul de Lingvistică și Istorie Literară, 1988.
- Rădulescu-Codin 1910 = C. Rădulescu-Codin, *Legende, tradiții și amintiri istorice*, adunate din Oltenia și din Muscel de..., București, Librăriile Socec & Comp, 1910.
- Rădulescu-Codin 1986 = C. Rădulescu-Codin, *Literatură populară. I. Căntece și descăntece ale poporului. Cu 50 arii populare*. Ediție critică de Ioan Șerb și Florica Șerb. Studiu introductiv de Dan Simonescu, București, 1986.
- Sala 2001 = Marius Sala, *Prefață* la MDA 2001/VII–VIII.
- Simion 1994 = Eugen Simion, *Micul dicționar academic al limbii române (MDA). Principii generale*, în „Academica”, IV, 1994, nr. 8 (44), p. 19.
- Stoica 1826–1827:1969 = Nicolae Stoica de Hațeg, *Cronica Banatului*. Studiu și ediție de Damaschin Mioc, București, Editura Academiei R.S.R., 1969.
- Stoica 1984 = Nicolae Stoica de Hațeg, *Scrieri*. Ediție întocmită de Damaschin Mioc și Costin Feneșan, Timișoara, Editura Facla, 1984.
- Todoran 1960 = Romulus Todoran, *Graiul din Vâlcele*, în *Materiale și cercetări dialectale*, I, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1960, p. 29–126.
- Trâpcea 1964 = Th. N. Trâpcea, *Cuvinte de origine sârbească din graiul bănățean*, în AUT, II, 1964, p. 266–273.

LEXICOLOGICAL NOTES

(Abstract)

The author presents, descriptively and etymologically, 9 lexicological notes dedicated to the following words: **băriac**, **băschie**, **bătăneanț**, **bidigoână**, **bârgină**, **boască**, **brită**, **brizdeală**, **medinți**, lexical linguistic signs unexplained or wrongly explained in some academic lexicographical works and/or in etymological studies regarding the vocabulary of the Romanian language.

Keywords: *lexicology, lexicography, etymology, băriac, băschie, bătăneanț, bidigoână, bârgină, boască, brită, brizdeală, medinți.*

Cuvinte-cheie: *lexicologie, lexicografie, etimologie, băriac, băschie, bătăneanț, bidigoână, bârgină, boască, brită, brizdeală, medinți.*

*Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
„Sextil Pușcariu”
Cluj-Napoca, str. E. Racoviță, 21*